

STVARANJE ISTORIJE

100 VELIKIH VOĐA

BRAJAN MUNI

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

— Laguna —

SADRŽAJ

Naslov originala

Brian Mooney

SHAPING HISTORY: 100 GREAT LEADERS

Copyright © **Arcturus Publishing Limited 2004**

Translation copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

Book design: Ivan Bulloch

Cover design: Alex Ingr

Picture credits

All images © Hulton Getty Images Ltd except pp. 8, 26, 28, 46, 126, 144 © Topham Picturepoint; pp. 70, 168 © Topham/AP; pp. 162, 170 © TopFoto; pp. 14, 164 © The British Library/HIP; p. 24 © Topham/Fotomas; p. 134 © Topham/Imageworks; p. 204 © TopFoto/UPP

Brajan Muni

STVARANJE ISTORIJE

100 VELIKIH VOĐA

Za izdavača: Dejan Papić

Slog i prelom: Aleksandar Vulović

Lektura i korektura: Silvana Novaković

Štampa i povež: Margo-art, Beograd

Izdavač

Laguna, Beograd

Resavska 33

tel. 011/3347-547

www.laguna.rs

e-mail: info@laguna.rs

CIP – Каталогизација у публикацији Народна библиотека Србије, Београд

MUNI, Brajan, 1949- Stvaranje istorije : 100 velikih vođa / Brajan Muni ; prevod Branislava Radević-Stojiljković. – Beograd : Laguna, 2009 (Beograd : Margo-art).

- 207 str. : ilustr. ; 29 cm.

Prevod dela: Shaping History / Brian Mooney.

ISBN 978-86-521-0188-7

929 (100)

a) Znamenite ličnosti – U svetu – Biografije

COBISS.SR-ID 168891916

DRŽAVNICI

Hatšepsut	8
Perikle	10
Ašoka	12
Čin Ši Huangdi	14
Avgust	16
Konstantin Veliki	18
Justinijan I	20
Karlo Veliki	22
Mehmed II	24
Sulejman I	26
Tokugava Ijejasu	28
Karlo V	30
Filip II	32
Elizabeta I	34
Oliver Kromvel	36
Luj XIV	38
Petar Veliki	40
Jan III Sobjeski	42
Katarina Velika	44
Fridrih Veliki	46
Džordž Vašington	48
Abraham Linkoln	50
Viktorija	52
Oto fon Bizmark	54
Vinston Čerčil	56
Šarl de Gol	58
Frenklin D. Ruzvelt	60
David ben Gurion	62
Gamal Naser	64
Ronald Regan	66
Margaret Tačer	68
Mihail Gorbačov	70

VOJSKOVODE

Aleksandar Makedonski	72
Hanibal	74
Julije Cezar	76
Atila Hunski	78
Džingis-kan	80

Vilijem Osvajač	82
Saladin.....	84
Sveta Jovanka Orleanka	86
Gustav Adolf	88
Horacio Nelson	90
Napoleon Bonaparta	92
Vojvoda od Velingtona.....	94
Daglas Mekartur.....	96
Vilijem Slim	98
Dvajt D. Ajzenhauer	100
Ervin Romel.....	102

VERŠKE VOĐE

Mojsije.....	104
Buda	106
Isus Nazarećanin	108
Grgur Veliki	110
Muhamed.....	112
Sveti Benedikt.....	114
Sveti Franjo Asiški	116
Martin Luter	118
Sveti Ignjacije Lojola.....	120
Žan Kalvin	122
Džon Vesli	124
Šri Ramakrišna.....	126
Papa Jovan Pavle II.....	128
Dalaj-Lama	130

REFORMATORI

Vilijem Vilberfors	132
Frederik Daglas.....	134
Emelin Pankherst.....	136
Martin Luter King Mlađi.....	138

NACIONALNI

OSLOBODIOCI

Tomas Džeferson	140
Tusen Luvertir.....	142

Hose de San Martin	144
Simon Bolivar	146
Poglavica Džozef.....	148
Theodor Hercl	150
Kemal Ataturk.....	152
Mahatma Gandi	154
Ho Ši Min.....	156
Mao Cedung	158
Fidel Kastro	160
Nelson Mandela	162
Šaka Zulu.....	164
Čang Kaj Šek.....	166
Aung San Su Ći.....	168

REVOLUCIONARI

Spartak	170
Maksimilijan Robespjer	172
Đuzepe Garibaldi	174
Vladimir Lenjin.....	176
Če Gevara.....	178
Leh Valensa	180

ISTRAŽIVAČI

Marko Polo.....	182
Kristifor Kolumbo	184
Fernando Magelan	186
Ernan Kortes	188
Džems Kuk.....	190
Robert Piri	192
Rual Amundsen	194
Ernest Šaklton.....	196

INDUSTRIJALCI

Endru Karnegi.....	198
Džon D. Rokfeler	200
Henri Ford	202
Akio Morita	204
Bil Gejts	206

HATŠEPSUT

Kraljica Hatšepsut je bila prva kraljica Egipta (oko 1509. – oko 1469. g. p.n.e.) i ubraja se među najveće egipatske faraone. Bila je prva vladarka u zabeleženoj istoriji i vladala je Egiptom u vreme mira i trgovačkog procvata. Poslala je istraživačku ekspediciju niz Crveno more i podigla dva nenadmašna obeliska u Amonovom hramu u Karnaku, i ti su događaji ovekovečeni na divnom reljefu njenog stepenastog hrama u Deir el Bahariju.

JOŠ OD PAMTIVEKA, žene su u Egiptu bile duboko poštovane. Početkom 18. dinastije postojale su snažne matrijarhalne težnje. Hatšepsut je bila kćerka velikog kralja-ratnika Tutmozisa I. Njen polubrat Tutmozis II nasledio je Tutmozisa I posle prerane smrti njena druga dva mlađa brata. Biste prikazuju Tutmozisa II kao slabašnog, popustljivog dečaka, a Hatšepsut nekoliko godina stariju, uzdignute glave, nepokolebljivog kukastog nosa, odlučnih usana i brade – što u velikoj meri odaje utisak snage i odrešitosti. Udala se za polubrata, potpuno otupevši njegovu moć, i stekla je najveći uticaj u vlasti.

Posle svega nekoliko godina njihova zajednička vladavina okončala se ubistvom Tutmozisa II, što je možda bilo rezultat zavere. Tada je Hatšepsut postala namesnica njegovog sina Tutmozisa III – kojeg je rodila neka beznačajna žena iz harema – i dok je on služio kao sveštenik boga Amona, preuzela je vlast i priznata je kao faraon.

Natpisi na spomenicima o njoj govore i u ženskom i u muškom rodu. Ona je istovremeno i sin i ćerka Amona, državnog božanstva. Statue i reljefi je prikazuju s lažnom bradom i muškom odeždom. Iako se oblici muškog i ženskog roda nerazlučivo mešaju, lične i prisvojne zamenice koje se na nju odnose uglavnom su ženskog roda, uz pojedine zbunjujuće izraze kao što je „ona, njegovo veličanstvo“.

Dok je bila faraon, Hatšepsut je vladala uglavnom mirno i ta činjenica joj je omogućila da razgrana mrežu trgovačkih odnosa sa stranim zemljama. Pohod ka zemlji Punt (verovatno današnjoj Somaliji) niz Crveno more može se uporediti sa istraživačkim putovanjima za vreme evropske renesanse. Reljefi u njenom divnom terasastom pogrebnom hramu u Deir el Bahariju svedoče o tom pohodu. Retko je koji događaj u drevnoj istoriji tako detaljno

opisan kao Hatšepsutin pohod. Zabeležene su razne njegove etape, od okupljanja brodovlja na obali Crvenog mora do pobedonosnog povratka u prestonicu Tebu.

Pet velikih brodova za put napravljeno je u delovima, preneto preko kopna i sastavljeno na obali Crvenog mora. Jedan od glavnih ciljeva pohoda bio je nabavka mirišljavog drveta, koje raste jedino u

Hatšepsutin ambiciozni graditeljski plan daleko je prevazišao neimarstvo njenih prethodnika.

HRONOLOGIJA

OKO 1509. g. p.n.e.	Rođena kao kćerka kralja Tutmozisa I.
OKO 1490–1468. g. p.n.e.	Vlada kao faraon osamnaeste dinastije.
7. GOD. VLADAVINE	Započeta izgradnja veleplepnog hrama u Deir el Bahariju.
9. GOD. VLADAVINE	Pohod u Punt.
15–16. GOD. VLADAVINE	Iskopavanje u kamenolomu i podizanje dva obeliska u Karnaku.
20–21. GOD. VLADAVINE (OKO 1469. g. p.n.e.)	Tutmozis III postaje vladar; Hatšepsut nestaje iz istorije.

jugozapadnoj Arabiji i Somaliji. U hramu u Deir el Bahariju, na osnovu reljefa – gde su, uz kružne kolibe na šipovima u koje se penje pomoću merdevina, prikazane i kokosove palme, tamjan i mirišljava smola, pored bujnog potoka koji obiluje ribom – zaključuje se da je „Punt“ današnja Somalija. Predstavljani su i žirafe, nilski konji, majmuni i psi. Ekspediciju su primili Parehu, princ Punta, i njegova krupna žena Eti, gospodarica iz drugog plana.

Uspostavljena je slobodna trgovina. Egipatska roba je razmenjena za trideset jedno živo drvo tamjana, vreće smole od tamjana, zlato, srebro, slonovaču, abonos, cimet, kol (krejon, crnilo za oči – prim. prev.), majmune, pavijane, pse, robove i leopardovu kožu. Kraljica Punta i nekoliko glavešina pridružili su se ekspediciji na povratku u Egipat. Na dan povratka u Tebu priređena je velelepna proslava. Hatšepsut je Amonu prinela žrtvu, a drveće tamjana

je posađeno u prednjem dvorištu hrama u Deir el Bahariju.

Hatšepsutin ambiciozni graditeljski plan daleko je prevazišao neimarstvo njenih prethodnika. Gradila je po čitavom Egiptu, pa čak i u Nubiji. Tebi je bila posvećena posebna pažnja. Hram u Deir el Bahariju nazvan je „svetinjom nad svetinjama“ i predstavlja najpotpunije materijalno svedočanstvo o Hatšepsutinom vladavini. Sebi je isklesala grobnicu u Dolini kraljeva, dok je Amonov hram u Karnaku proširen.

Ponos njenog dela u Karnaku jesu dva obeliska od crvenog granita iz kamenoloma u Asuanu, isklesana za sedam meseci, nenadmašnog oblika, boje i lepote uklesanih figura. Reljef na hramu u Deir el Bahariju prikazuje džinovski tegljač od egipatskog javora, na koji su utovarena ova dva obeliska i koji Nilom vuku brojni čamci. Zapanjujuće je kako su ta dva obeliska, svaki visok gotovo trideset metara, utovarena na tegljač i istovarena s njega, a potom i postavljena na svoja mesta u hramu u Karnaku. Obelisci su prekriveni najfinije uklesanim hijeroglifima koji govore kako Hatšepsut izjavljuje da su obelisci podignuti u slavu Amona i kao spomen na Tutmozisa I, i da je svaki „jedan blok od tvrdog granita bez ikakvog spoja, bez povezivanja“. Celi stubovi i vrhovi obeliska bili su pozlaćeni.

U međuvremenu, Tutmozis III je stasao u energičnog vojnog zapovednika. Otprilike oko osamnaeste godine Hatšepsutine vladavine nekoliko njenih istaknutih branilaca izgubilo se s poprišta istorije, a dvadesete ili dvadeset prve godine, tj. 1469. godine pre nove ere, i sama Hatšepsut je nestala. Imala je četrdesetak godina, a dotle je vladala čitave dvadeset dve godine.

VELIKA GRADITELJKA

■ *Hatšepsut je kao kraljica dostigla moć bez presedana. Njena vladavina je bila uglavnom mirna, s malo ratova, što joj je omogućilo da se usredsredi na povećanje blagostanja svog naroda. Započela je građevinske poduhvate koji su znatno nadmašili njene prethodnike, uključujući i veličanstveni hram u Deir el Bahariju. Hram predstavlja*

Hatšepsutino vrhunsko postignuće i njen najtrajniji spomenik, i sadrži scene i natpise važnih poduhvata i događaja u njenom životu.

■ *Uprkos tome što je jedan obelisk u Amonovom hramu pao, severni i dalje stoji na prvobitnom mestu kao najviši uspravni obelisk u Egiptu.*

PERIKLE

Perikle (oko 495–429. g. p.n.e.) bio je atinski državnik i vojskovođa pod čijom vlašću je grčka civilizacija dostigla zenit. Njegov uticaj na život Grka bio je tako veliki da je doba njegove vladavine poznato kao Periklovo doba.

ODRASTAO JE u senci rata u ratničkom domaćinstvu; imao je svega tri godine kada su Persijanci prvi put pokazali nameru da osvoje Grčku i bili do nogu potučeni na Maratonskom polju, a otac mu je bio Ksantip, vojni zapovednik koji je 479. godine pre nove ere Persijance potukao u Mikali, pošto su drugi put izvršili najezdu na Grčku i opustošili Atinu. Nekoliko godina kasnije, 472. godine pre nove ere, Persijanci su ponovo potučeni kod Salamine. Upravo je ta bitka kod Perikla, sada već mladog obrazovanog intelektualca, izazvala prvu promenu.

Godine 472. pre nove ere Perikle je bio pokrovitelj izuzetno uspešne dramske predstave na dionizijskoj svetkovini – velikom godišnjem događaju u Atini. Predstava *Persijanci* – koju je napisao Eshil, prvi među velikim tragičarima – osvojila je prvu nagradu, a Periklu donela veliki javni ugled.

Prvo istinsko političko angažovanje počelo je deceniju kasnije, 461. godine pre nove ere, kada se pridružio snagama koje je predvodio radikalni političar zvani Efijalt, s namerom da se organizuje glasanje u narodnoj skupštini kojim će Areopagu, starom plemićkom veću, biti oduzeta preostala moć. To je bio presudan trenutak u atinskoj demokratiji, podjednako značajan danas kao što je bio i tada; od tada će zakoni biti donošeni glasanjem naroda, a ne naslednom vlašću.

Pokret je oslabljen i njegovo delovanje umanjeno pošto je na Efijalta izvršen atentat, a Perikle gurnut u središte atinske politike. Godine 458. pre nove ere izabran je za *stratega*, u stvari gospodara grada-države, a tu je funkciju obavljao gotovo trideset godina. Za vreme provedeno na toj dužnosti, Atinu je pretvorio u „prvorazrednu državu“ proširivši joj teritoriju i pomorsku moć – ponekad na čelu svoje vojske – tako što je pregovorima sklopio konačni mir s Persijom i uveo plaćanje sudija. To je omogućilo siromašnijem svetu, koji inače ne bi mogao dopustiti sebi da napusti posao, da učestvuje u javnom životu.

HRONOLOGIJA

Oko 495. g. p.n.e. Rođen u Atini.

472. g. p.n.e. Pokrovitelj *Persijanaca*.

461. g. p.n.e. Predvodi glasanje protiv Areopaga.

451. g. p.n.e. Novi zakon o državljanstvu.

431. g. p.n.e. Peloponeski rat.

429. g. p.n.e. Periklova smrt.

Perikle je doneo novi građanski zakon, koji je osporio pravo deci neatinjana da postanu punopravni građani. Perikle je, isto tako, podsticao obiman program gradnje hramova i javnih zgrada, što je Atinu pretvorilo u najveličanstveniji grad antičkog sveta.

Perikle je uvek bio nezavisan čovek. Narodnom skupštinom je zapovedao nadmoćnom retorikom, ali je ostao izdvojen od društva i klonio se društvenih okupljanja; istorijska dokumenta o njemu izveštavaju da je kao odrastao čovek prisustvovao samo jednom skupu – a i tada je otišao ranije. Odbijao je da prima „poklone“, što je bilo uobičajeno među političarima. Međutim, u privatnom životu je činio šta ga je volja. Razveo se od žene i skandalizovao uglađeno atinsko društvo uzevši za domaćicu lepu strankinju Aspaziju. Društvo je najviše prenerazilo to što je Perikle Aspaziju smatrao sebi ravnom – iako nisu bili venčani. Sokrat ju je opisao kao jednu od najumnijih i najduhovitijih žena svog doba.

Poslednje godine života propraćene su mu ratom kojem je delimično sam doprineo; sjaj i moć koje je postigao za Atinu izazvali su zavist drugih grčkih gradova-država, pogotovo Sparte, pa je 431. godine pre nove ere izbio Peloponeski rat. Opustošeno je seosko područje oko Atine i kuga je zakucala na vrata grada urušivši atinsku samouverenost. Perikle je oteran s položaja i podvrgnut lažnom suđenju, ali je ponovo izabran 429. godine pre nove ere.

Ubrzo potom Perikle je umro od kuge – godinu dana pre nego što je otvoren Partenon. Ali njegov istinski spomenik jeste to što je stvorio intelektualno

Za vreme provedeno na toj dužnosti Atinu je pretvorio u prvorazrednu državu.

i kulturno okruženje koje je nadahnjivalo neuporedive genije kao što su Anaksagora i Sokrat, Euripid, Eshil i Sofokle, Pindar i Fidija, Antifon i Aristofan,

Demokrit i Hipokrit, Herodot i Teukid. Svi oni su živeli u Atini ili su se u nju doselili u Periklovo doba, a mnogi od njih su mu bili i lični prijatelji.

GRČKI ORATOR

IZVODI IZ PERIKLOVOG POGREBNOG GOVORA MRTVIMA IZ PRVE GODINE PELOPONESKOG RATA:

■ „Istinski hrabrim se može smatrati samo čovek koji dobro zna šta je u životu slatko a šta strašno, a ipak odlučno izađe da se suprotstavi onome što će se dogoditi.“

■ „Ljubav prema onome što je lepo ne vodi rasipništvu; ljubav prema duhovnim vrednostima ne pravi od nas slabice.“

■ „Bogatstvom smatramo nešto što je upotrebljeno ispravno pre nego na nešto čime se treba hvalisati.“